

de clavicula, die ik niet heb opgezocht, de primaire osteomyelitische haard was gelegen, maar dan blijft het eenigszins verwonderlijk, dat ondanks dat die plaats niet werd blootgelegd, de temperatuur onmiddellijk normaal is geworden na de operatie. Mede op grond van het ontbreken van pijnlijkheid en zwelling van de clavicula, terwijl zoover naar achteren en onder de middelste halsfascie de ontsteking zich had uitgebreid, houd ik toch ook het goed recht van mijn opvatting staande, zij het dan ook met het epitheton „gedrongen”. De door niets gestaafde aantijging van dr. RUTGERS van „*een later bedacht hulpmiddel*” wijs ik beslist terug.

Ik ben het geheel met dr. v. H. eens, dat de instructie in deze zaak foutief is geweest. Het had zeker op den weg gelegen van den Beroepsraad, ook mij in deze zaak te hooren. Dit is niet geschied.

Evenmin bestaat van mij, wat dr. RUTGERS ter verdediging van den Beroepsraad aanvoert, een schriftelijk rapport. Geen enkel schriftelijk rapport is door mij over deze zaak overgelegd. Het eenige, waaruit de Beroepsraad mijn opvatting van de zaak heeft kunnen leeren kennen, is wellicht geweest een onderhoud, dat ik gedurende de behandeling van den patient heb gehad met den control. geneesk. dr. SNOECK HENKEMANS, aan wien ik heb medege-deeld, dat ik de oorzaak van de afwijking het liefst in verband bracht met een haematoom, dat door afscheuring van zich aan de halswervels insereerende spieren zou zijn ontstaan en secundair door in het bloed aanwezige kwaadaardige microben zou zijn geïnfecteerd.

Korten tijd voordat de zaak bij den Centralen Raad van Beroep werd ahangig gemaakt werd aan mij door de Rijksverzekeringsbank antwoord verzocht op de vraag, of er acute osteomyelitis in het spel kon zijn geweest. Deze vraag is door mij, evenals later ter terechtzitting van den Centralen Raad van Beroep, ontkennend beantwoord. Deze pertinente ontkenning zou niet zijn geschied, indien de wensch van prof. KORTWEG, *dat de Raad van Beroep in het vervolg aan de verschillendē geneeskundigen de gelegenheid moge geven, vooraf onderling van gedachten te wisselen, enz.*, reeds toen in vervulling ware gegaan.

Den Haag, 12 November 1906.

Dr. H. VAN DER GOOT.

CIVIEL-GENEESKUNDIGE DIENST IN NED.-INDIË.

Het ingezonden stuk van kolonel HAGA in het vorig nummer van dit *Tijdschrift* heeft weer eens duidelijk doen blijken, dat aan den burgerlijk-geneeskundigen dienst in Ned.-Indië zeer veel hapert. De hulpmiddelen, waarover te beschikken valt, worden door hem, die het bijzonder goed weten kan, *zeer beperkt* genoemd. De gelden, voor de bestrijding der melaatschheid uitgegeven, zijn *zeer gering*. De Indische Regeering moest nu eindelijk in die lepra-zaak eens *kleur bekennen*. Tegen malaria is nog *niet genoeg* gedaan. Het aantal geneeskundigen is *bedroevend klein*. Er zijn *geen dokters-djawa genoeg*: voor Java en Madoera, met een bevolking van 30.000.000, 71. De civiele geneesheeren zijn *met werkzaamheden overladen*. Hun salaris is *te gering*. Zij moeten *ten koste van 's lands belangen* de particuliere praktijk najagen, hebben er geen belang bij, den Staat *naar behooren te dienen*; enz..

Verschillende der opgegeven onvolkomenheden worden eenigszins euphe-

mistisch geformuleerd. Uit den mond van den enkele maanden geleden afgetreden chef van den Dienst moet men echter de beteekenis van deze uiting zelfs in dezen vorm niet gering schatten.

De remedie, door dr. HAGA aan de hand gedaan, is van niet zeer heroïsch gehalte, veeleer zwak palliatief.

Ik zou het sterk betreuren, indien zijn advies werd gevolgd, en zelfs een Commissie tot voorbereiding eener reorganisatie van den burgerlijk-geneeskundigen dienst, waarvan de benoeming volgens mededeeling van den Minister van Koloniën in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de thans in behandeling zijnde Indische Begrooting een goede kans heeft, erdoor op de lange baan werd geschoven.

De gedachtengang van kolonel HAGA draagt het bekende bureaucratische karakter, waarvan verlossing zoo dringend noodig is.

Buiten het bureau van den militairen chef zal men zich nauwelijks kunnen voorstellen, op welken grond de verkrijgbaarstelling van verschillende „heilsera” een maatregel tot voorkoming van volksziekten onder de bewoners van den Archipel mag heeten. Waar elders zou men in hetzelfde verband geruststellend durven verzekeren, dat door „de medici” op zuivering van drinkwater wordt gelet? En wat beduidt, in gewone taal overgebracht, deze verzekering? Wat heeft men te denken bij de verklaring, dat tegen blindheid van pasgeborenen „zooveel mogelijk” wordt gewaakt? Indien deze dingen, ernstig gemeend zijn, moeten zij dan de practici, die in de binnenlanden werken, of die er gewerkt hebben, niet versterken in de meening, dat de chefs van de toestanden merkwaardig onkundig en voor de behoeften van den dienst blind zijn?

En wat heeft het te beduiden, wanneer de hoogste autoriteit, gevraagd om maatregelen, naar *ordonnantiën* en *Staatsbladen* verwijst? Den hongerige bevredigt men toch niet met een verhandeling over het bakken van brood, den drenkeling niet met een brochure over eerste hulp bij ongelukken. Wat hebben dan Batavia'sche *ordonnantiën* met de beteugeling van typhus en andere koortsen in de *desa's*, en *quarantainevoorschriften* met de ontelbare cholera-invasies in de binnenlanden uitstaan? Men moet niet de hygiënische anarchie in de kampong en de hulpeloosheid van de gewichtigste autoriteiten bij het heerschen van cholera hebben meegemaakt om bij dergelijke gelegenheden-troostredenen ernstig te kunnen blijven.

En wat zou wel in dit verband de beteekenis van een beroep op de *pest* (1)-*ordonnantiën* van 1902 en 1905 mogen zijn?

Met „heilsera” en *Staatsbladen* blijft men mijlen ver van zijn onderwerp verwijderd.

Laat een commissie van in en door de civiele praktijk ervaren menschen haar licht eens laten schijnen over het eerste noodige. Als haar de toegang tot de archieven ontsloten wordt, zal zij de fout van overdreven beschuldigingen, tot nu allicht eens begaan, weten te vermijden. Het zou dan tevens kunnen zijn, dat bleek, hoezeer reeds jaren her de meest bevoegden hebben gezegd, wat later door ons afkeurends over de slechte organisatie van den Burg. Geneesk. Dienst in het midden is gebracht. En wellicht heeft hun oordeel harder geklonken dan het onze en kon het degelijker worden gedocumenteerd. Wat heeft het gebaat . . . , daar publiciteit ontbrak?

„De aanstelling van een afzonderlijken chef over dien dienst zal volstrekt geen verbetering aanbrengen”, meent nu, hoogst lakoniek, de heer HAGA. Dat dit het oordeel van al zijn voorgangers is geweest, is uit den loop der dingen wel met eenige waarschijnlijkheid af te leiden. Ook toen in 1891 een nitgewerkt voorstel tot scheiding van den militairen en den civielen dienst werd ingediend. Ik weet niet, of ik namen mag noemen en zal het daarom laten. Maar ik weet, dat reeds uit het jaar 1881, ja uit 1874 voorstellen en rapporten zouden kunnen worden te voorschijn gebracht, die de wenselijkheid om de zaak nu eens onder het volle daglicht te behandelen eigenaardig onderstrepen.

Altijd hebben de chefs gezegd, dat het „volstrekt niet noodig” was. Thans voegt dr. HAGA eraan toe, dat alles op de *geldkwestie* afstuit. Van meer dan één zijde speelt deze een onmiskenbare rol. Ook hierover zal de commissie dingen moeten zeggen, waarop men liever niet vooruit moet loopen. Een groote fout zou het zijn, op de begroting maar vast 150.000 gulden uit te trekken en het oude régime te laten bestaan. Juist als men meer geld dan tot nu toe besteden wil, is een scheiding der twee diensten eerst recht noodig. Met het geld zal anders niet worden gedaan wat in de allereerste plaats gedaan behoort te worden.

In tegenstelling met kolonel HAGA dring ik daarom ten sterkste op de benoeming der gevraagde commissie aan.

Den Haag,
13 November 1906.

W. J. VAN GORKOM,
*gedelegeerde van den Bond van Geneesheeren
in Ned.-Indië.*

S O L U T I O C A R B O N A T I S F E R R O S I.

Het zij mij vergund over bovenstaand praeparaat „van BLAUD's pillen in vloeibaren vorm”, dat door dr. ESCHAUZIER in dit tijdschrift d. d. 29 Sept. blz. 898 is ter sprake gebracht, nog dit mee te deelen, dat ik op aanwijzing van eenige geneesheeren, die zich in hun praktijk van die drank hebben bediend, een kleine wijziging in het voorschrift heb moeten aanbrengen.

De wenschelijkheid is nl. uitgesproken, dat er aan de oplossing eenige reuk en smaak zij, en hieraan kan voldaan worden door het inbrengen van 200 gram aqua cinnamomi, waardoor het voorschrift wordt:

R_p Lact. ferrosi 25.
Carbon. natric. 28.
Tartr. kalici 20.
Acid. citrici 1.
Aq. cinnamom. 200.
Aq. destill. q. s. ad. 1000 cM³.

Deze heldergroene, aangenaam riekende vloeistof bevat 1 pCt. ferrocarnaat, houdt zich geruimen tijd goed, en kan zonder bezwaar door iederen apotheker zelf bereid worden. Over doseering enz. zie bovengenoemde mededeelingen van dr. ESCHAUZIER.

Bij voorbaat dankend voor de opname.

Hoogachtend

Rotterdam, 10 Nov. 1906.

Uw. dw.
G. A. KAL.